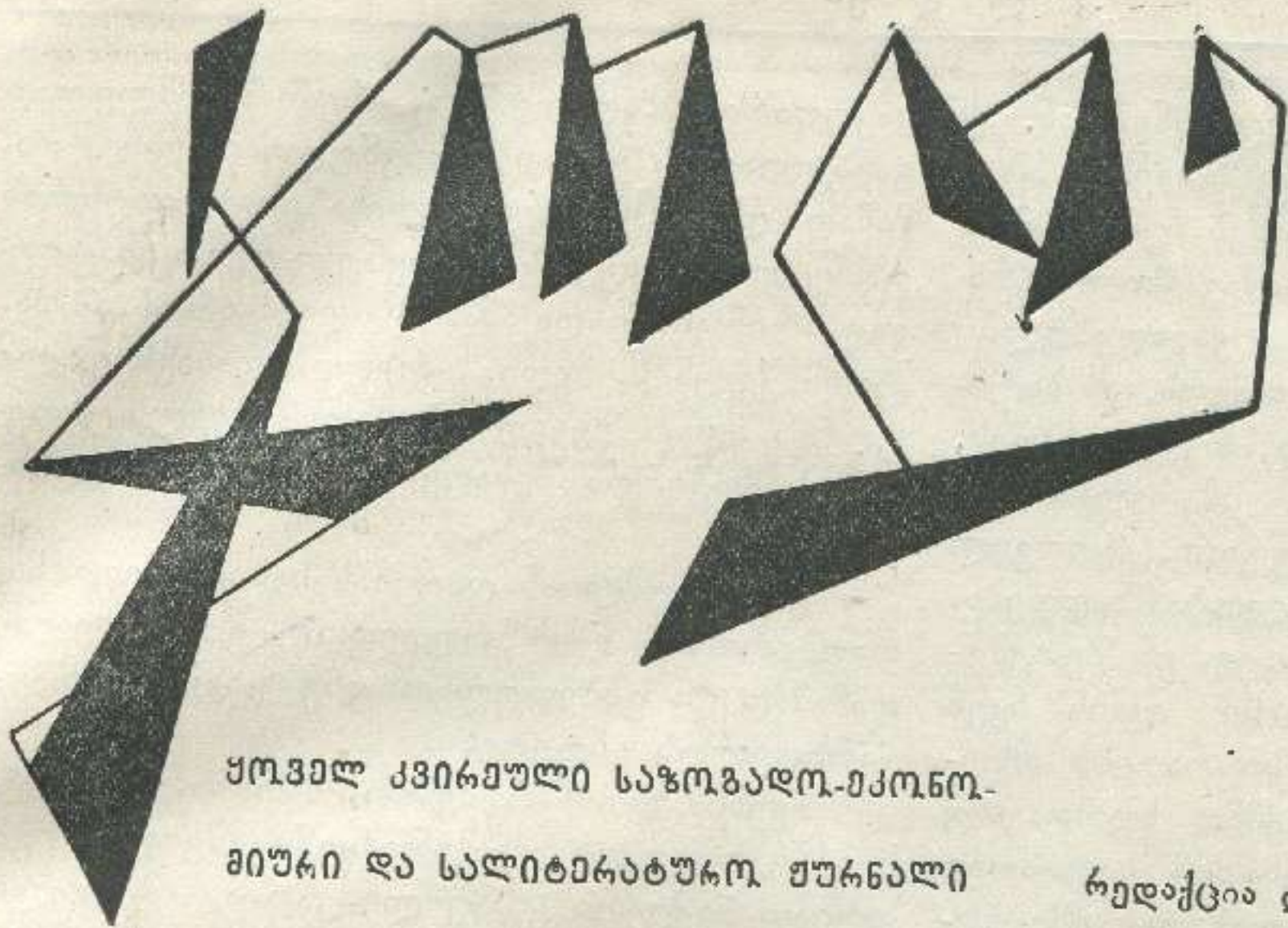

გეოგრაფიკული რუკების

№ 4

№ 10 1933.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომიკური და სალიბერალური შურონალი

რედაქცია ღია ყოველ დღე 11—1 საათ.

№ 4

7 დეკემბრისთვის 1912 წ. მიიღება ხელის მოწერა. ფასი 1 წლ.,—5 მან. ამა 1912 წლ. დამლევამდე—1 მან., 50 კაპ. სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დათმობათ 4 მან.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. №3 რედაქცია „კლდე“. დეპოსტისა: თბილისი კლდე.

1491

სარჩევანი: მეთაური. ვინ უნდა ავირჩიოთ დეპუტატად?—
ალ. ყიფშიძესი. საარჩევნო ქრონიკა, ღამის საიდუმლო—ელისი. პეტრე ბაგრატიონი—ალ. ფრანკლისა. დემაგოგია და ერის დაღატი. საფუძველი დანიის აგრაჟულ რეფორმისა—დ. ვახნაძეი. სურათი ინგლისის სოფლისა—ლიზისა. ნავთის სამეფო—ალ. ნ—ძესი. ჩვენს გარეშე. ჩერნოგორია. ნარვეგი. ჩვენი ფოსტა.

თბილისი. 7 დეკემბრისთვის 1912 წ.

ამომრჩეველთა არჩევნები უკვე მთავრდება. მალე ისინი თბილისში გამოცხადდებიან დეპუტატთა ასარჩევად. ყველა მათგანი თანასწორის ნდობით არის შემოსილი, primus inter pares, როგორც ამბობდნენ რომაელები. თვითოეულ მათგანზედ ჰკიდია ბედი ამა თუ იმ კანდიდატისა. აქა ჰმართებთ მათ დიდი გამჭრიახობა, პოლიტიკური სიმწიფე.

სადეპუტატო არჩევნებში ორი კანდიდატურა არის შესაძლებელი. ერთის მხრით იქმნება ლ. ანდრონიკაშვილი და მთელი შეგნებული ქართველი ერი, მეორე მხრივ კ. ჩხეიძე და მისი პარტია, სოციალ-დემოკრატია. მესამე პირის კანდიდატურა, რაგინდ მემარცხენე იყვეს ეს კანდიდატურა, არც სასურველია, არც შესაძლებელი. სასურველი არ არის, რადგანაც იგი მხოლოდ

არეულობას შეიტანდა იმ განწყობილებაში, რომელიც უკვე არსებობს; და შესაძლებელი არ არის იმ მოსაზრებით, რომ იგი საკმაოდ ძალას ვერსად ვერ მონახავდა, რომელიც შეეძლოს დამყარება. სოციალ-დემოკრატია ერთის მხრივ და ეროვნულ ჯგუფების კოორდინაცია მეორე მხრივ, სავსებით ახასიათებს საარჩევნო ბრძოლას. ამისდაკვალად, ლ. ანდრონიკაშვილი, ერთის მხრივ და კ. ჩხეიძე, მეორეს მხრივ, სავსებით გამოხატავენ ამ პარტია-ჯგუფების ფიზიონომიას. მაშასადამე, საარჩევნო ბრძოლა სავსებით გამოხატულია, ჩამოქნილია ორი პირის მეტოქეობაში. ყოველი სხვა კომბინაცია მხოლოდ არა სასურველ მიმდინარეობას მისცემდა არჩევანს. მით უმეტეს, რომ სარწმუნო წყაროებიდან ვიცით, ლ. ანდრონიკაშვილის მომხრე ამომრჩეველნი ბოლომდის შეინახავენ დამოუკიდებლობას და არავითარ ისეთ კომბინაციას, რომელიც, მცირედაც არის, ზიანს მიაყენებს მათ კანდიდატს—არ დასთანხმდებიან. ამას მოითხოვს ტაქტიკა, ამას მოითხოვს გამარჯვების სურვილი.

მაგრამ, შესაძლებელია ერთი რამ გარემოება და ამ გარემოებას ამომრჩეველი მომზადებული უნდა დახვდეს. უკვე ხმა დადის და დღეს ჩვენ ჟურნალშიაც ამოიკითხავს მკითხველი, რომ ს.-დემოკრატებს ჩუმი მო-

ლაპარაკება ჰქონიათ დაშნაკცაკანებთან. ამ მოლაპარაკების ძალით ყველა სომეხმა ამომრჩეველმა ს.-დემოკრატ ჩხეიძეს უნდა მისცეს ხმა. მაგრამ ეს ცოტაა. იმავე მოლაპარაკების ძალით ს.-დემოკრატები ვალდებულნი არიან დაშნაკცაკანების ლიდერს, ა. ხატისოვს მისცენ თავიანთი ხმები, თუ დაატყვეს, რომ ლ. ანდრონიკაშვილი იმარჯვებს. ამ რიგად, ამ ხმებს რომ დაუჯეროთ, ქართველ ხალხის წინააღმდეგ შეთქმულობა მზადდება. მაგრამ შესაძლებელია აგრეთვე, ეს შეთქმულობა მხოლოდ façon de parler იყოს, ჩვენ შესაშინებლად. ამით ს.-დემოკრატებს მხოლოდ შემდეგ დილემის შექმნა სურთ: თუ ჩვენ არ მოგვცემთ ხმებს,—მაშინ ხატისოვი გავაო. ს.-დემოკრატებს ამით უნდათ იმოქმედონ ეგრედ წოდებულ „ნაციონალისტ“ „შოვინისტ“ და „პატრიოტ“ ამომრჩევლებს, ამით უნდა შეაშინონ ისინი და სწორედ ამისი არ უნდა შეეშინდეთ ამომრჩევლებს. ქართველმა ამომრჩეველმა არც ს.-დემოკრატს ჩხეიძეს უნდა მისცეს ხმა, არც დაშნაკცაკან ხატისოვს. მას ჰყავს თავისი კანდიდატი და ეს კანდიდატია ლ. ანდრონიკაშვილი!

ვინ უნდა იყოს ჩვენი დეპუტატი?

საქართველო ისტორიული ერია. ათასწლოებით უცხოვრია ევროპისა და აზიის კედლებზე და იცხოვრებს კვლავ. ზოგიერთნი მოღვაწენი რაღაც თვით გამორკვევას ეპოტინებიან და ასეთს ცხრა-წვენას ჩვენც გვთავაზობენ. მომავალშიც მასვე გვპირდებიან, თითქოს იგი რაღაც მიუწდომელი ხილი იყვეს.

ის ერი გამოერკვიოს, ვისიც წარსული ცარიელი უდაბნოა და სიბნელე. დავით აღმაშენებლის და რუსთველის სამშობლოს რა გამორკვევა და გამოჩენა უნდა?

ეროვნულად, რელიგიურად, ეთნოგრაფიულად და გეოგრაფიულად ჩამოქნილს საქართველოს ესაჭიროება მხოლოდ თავისუფალი გზა, რომ თავის გულის სიღრმეში,

საკუთარის ძალ-ლონით, ხელ-შეუშლელად განავითაროს თავისი ეროვნული ძალნი, თამამად დაადგეს პროგრესისა და კულტურის გზას, განამტკიცოს ეროვნულ-დემოკრატიული პრინციპნი და მათზე დაყრდნობას ამ პატარა ქვეყნის ბედი. ძველი, დახვეწებული ფორმა აღარ შეეფერება დღევანდელს ცხოვრებას. საჭიროა შესაფერის ფორმის გამოჩხრეკა.

ვის შეუძლიან დაიცვას სახელმწიფო სათათბიროში გულწრფელად, გონიერებით, თამამად და გაბედულად ასე გაგებული საქართველოს ინტერესი?

ჩვენის ღრმა რწმენით, მხოლოდ ლუარსაბ ნიკოლოზის ძე ანდრონიკაშვილს. იგი ფრიად ნიჭიერი ყმაწვილი კაცია, შემკული ძლიერის ლოლიკით, რომელიც განუვითარებია ფილოსოფიის საბუთიანად შესწავლით. იგია დახელოვნებული იურისტი, მჭერმეტყველი და ენაწყლიანი ორატორი, თამამი და გამბედავი, სპეტაკი სულის პატრონი და გულწრფელი და უანგარო მოღვაწე

ასეთს კაცს რომ თავისი პატარა სამშობლო, მერე ისიც დაჩაგრული, გაწბილებული, პატივს აყრილი, არ უყვარდეს დიდის სიძლიერით, დიდის სულის კვეთებით, შეუძლებელი წარმოსადგენია და ჩვენ დამოწმებთ, რომ ლუარსაბს უყვარს საქართველო და მის ბედნიერებისთვის არ დაზოგავს თავის წარმავალს სიცოცხლეს და მტლედ დაედება მას.

მაშ ავირჩიოთ ლუარსაბი!

ალ. ყიფშიძე.

საარჩევნო ქრონიკა

ნამდვილ წყაროებიდან ვიცით, რომ სოციალ დემოკრატიის პარტიამ დაადგინა: შეუერთდეს დაშნაკცაკანებს და სხვა სომეხებს, ქართველ სოც.-ფედერალისტების წინააღმდეგ თბილისის გუბერნიის დეპუტატის არჩევნების დროს.

ქართველ ფედერალისტებმა გადასწყვიტეს საბოლოოდ: თუ თავის პარტიის კანდიდატს ვერ გაიყვანენ, მაშინ ყველა თავის ხმებს აუცილებლად

სოციალ-დემოკრატის მისცემენ. მაშინაც კი, თუ სხვა რომელიმე ქართველ დემოკრატიულ ჯგუფის კანდიდატი იქნება წამოყენებული.

პირველ სათათბიროს დებუტატის, ი. ბარათაშვილის აზრი ლუარსაბ ანდრონიკაშვილის კანდიდატურის შესახებ ჩვენი ჟურნალის თანამშრომელი შეეკითხა თავ. იოსებ ბარათაშვილს ლ. ანდრონიკაშვილის კანდიდატურის შესახებ. დებუტატად ნამყოფმა უბასუხა, რომ კანდიდატურა ლ. ანდრონიკაშვილისა ჩვენი ქვეყნისთვის ძალიან სასურველი არისო. „მშვენიერი ორატორი, განათლებული, დიდი ცოდნის პატრონი და მასთან ერთად სამშობლოს მოსიყვარულე, რწმენით დემოკრატი, აი რა კაცი ეყოლებოდა საქართველოს თავის წარმომადგენლად რუსეთის სახელმწიფო სათათბიროში! მე მიკვირს, ძალიან მიკვირს, რომ ამ უკანასკნელ დროს ასე უცნაურად ახასიათებდნენ პრესაში ლ. ანდრონიკაშვილს, „სახალხო გაზეთმა“ ზურგიც კი შეუბრუნა.

სხვათა შორის, დაუმატა ბ. ბარათაშვილმა, ლ. ანდრონიკაშვილი ძალიან დაახლოვებული იყო სახელმწიფო სათათბიროს ერთ ერთ ფრაქციასთან, სახელდობრ, მშრომელ ჯგუფთან და მის ლიდერებთან. იღებდა მონაწილეობას მათ საკომისიო მუშაობაში, შეელოდა და მხარს უჭერდა.

ბევრს დაგვარგავთ. თუ მას ვერ გავიყვანთ დებუტატადო.

ვაზ. „კავკაზში“ მოყვანილია სია ორჩეულ ქართლ-კახეთის ამომრჩევლებისა.

ახალქალაქის მაზრა. გლეხები: ტ. ტერ-იეზიკიანცი, კ. ხრიშიანი, აზნაურები—გ. ქანანოვი, მუსტაფა ფალავანდიშვილი.

ახალციხის მაზრა. ს. იბრაღიმ ოღლი, — გლეხი.

გორის მაზრა. დავით აპილახვარი, რომელ ამირეჯიბი, ალექს. ამირეჯიბი, გიორგი ვეზირიშვილი, ვასო ფალავანდიშვილი, ალექსანდრე ყიფშიძე, გიორგი მაქარაშვილი, ლომიძე, სტეპანიანცი.

ხილნალის მაზრა. ბ. ჭუმბურიძე, დ. ლომანაშვილი—გლეხები. ნიკოლოზ ტურიაშვილი (ეჭიმი), კოტე ტყავაძე.

თელავის მაზრა. გლეხი—ი. ხინჩაიაშვილი; აზნაურები—ლუარსაბ ანდრონიკაშვილი, დავით ჯორჯაძე, ალექს. ვახვახიშვილი.

თანეთის მაზრა. შ. დარჩიველი—ქისტი.

დუშეთის მაზრა. ვ. კობაიძე—ვაჭარი.

ბორჩლოს მაზრა. ნ. საგინაშვილი, ალექს. სუმბათაშვილი, იოსებ შანშიველი, და სადიბეგ, ისმაილბეგ და ასადბეგ იედიგაროვები.

თბილისის მაზრა ალექს. ხატისოვი, დავით ყორღანოვი, ივანე ჯაბადარი.

ქ. თბილისი. ჩხეიძე, ბაბოვი, ბებურიშვილი, გოგლოველი არუთუნიანცი. და მე-3-მე უბანში კოდვს სამი კაცი, ჩხეიძის მომხრე.

ი მ ე რ ე თ შ ი

იმერეთში უნდა აირჩიონ 38 ამომრჩეველი. ჯერ ჯერობით აირჩიეს 25. აქედამ—12 კიტა აბაშიძის მომხრეა, 8 გეგეკუორისა, 5 კი უპარტიო მიმართულებისა არის.

ასარჩევია 13 კაცი.

ღამის საიღუფლო

— მშვიდობით..! — ყრულ და მღუმარედ პასუხი მისცა გარინდებულმა მიდამომ ჩამავალ მზის სხავეებს და შორს სივრცეში მწუხარედ თვალი გააყოლა.

— მზე ჩაესვენა, მოსწყდა ცის კალთას... სი-ცოცხლე ჩაჰქრა..!

— ცა დაგვიბნელდა, დედამიწამ მწუხარებით პირი შეიკრა.

— სუთ, ავერ ღამეც გვიახლოვდება, ხედავთ მის გაშლილ შავს ფრთებსა? მოსცურავს, მთისა კალთები ჩამოიბრძინა, სული დაბნელდა ..

— ოხ, როგორ არა, ვხედავთ ყველანი. მაგრამ ეს რაღაა, ეს სიმღერა-ღრიანცელი, ვიღას უხარის? — ჩურჩულობდნენ ნაღვლიანად ყვავილთ ბუჩქები.

— ეს ღრიანცელი ჭაობისაა, ტბის სიხარული... ჩვენ დაგვიბნელდა, დაგვიმწუხრდა არე პირ მნათი, მათ კი უხარით, იცინიან გააქვერ ქათქათი.

— მერე რათა, რათა? — იძახოდნენ ერთად ყველანი.

— ს...სუთ? — შეუტია წყრომით ნიამბა და ყვავილთ კოკრებს გაფრთხილებით გვერდი გამოჰქრა. — იქ სიშიში ბორბობებაა ხომ დაფარული;

განა არ იცით, რომ დღის ნათელს მუდამ ურბიან და შავ-ბნელ ღამეს, უკუნეთში თუ გამოდაან?...
— სტყუი შენ, სტყუი—შესძახა იამ, ტბისა მშვენებით მუნ მოხიბლულმა.—ის დღის სხივზე ისე ბრწყინვალეებს, ისე იღიმვის, ისე ნეტარობს, რომ უნებურად ცა-დედამიწას, ქვეყნიერებას თავისკენ იპყრობს! თვით შენც კი, ღამით, მის ანკარა ბრწყინვალე სახეს არ დასისინებ, ეჩურჩულები, ეალერსები! განა თვით მზეცა, ქვეყნის დიდებო, ღამის მნათობნი მთვარე ვარსკვლავნი მის გულშივე არა კრთებიან..?

— ჰმ!. საბრალო, უმანკო ბავშვო, რა გულ უბრყვილოდ შესცქერ ცხოვრებას! შენ რომ იცოდე იმ მომხიბვლელ პირ-მცინარე ცხოვრებისა ქვეშ, რავდენი გესლი, ბოროტებაა ღრმად დაფარული, მაშინ ხომ ეგრე ბედნიერი არ იქნებოდდი!..—უთხრა მწუხარედ თავ ჩაკიდულმა ნაზმა მიმოზამ და გადაყრილი ნარნარი მხრები შეათამაშა.

ია კი შეკრთა, თავი დახარა და მოუთმენლად მიმოზასაგან სიტყვას ელოდა.
— მითხარ, გეთაყვა, მითხარ სიმარალე, მიამბე ქვეყნის ამოცანანი, რა იფარება იმ ტბის უფსკრულში, მისსა მშვენება-ბრწყინვალეებაში?

დიდ ხანს ვვედრიდა, მუხლოთ ევლებოდა, ია მიმოზას ათრთოლებული. წყნარი ნიაფიც სულს უმშვიდებდა უმანკო კოკრებს გაფრთხილებული და ნაზ მიმოზას მოციქულობდა ყვავილებისგან დანაბარევი.
— მაშ კარგი, გეტყვი, —უთხრა მიმოზამ და გაფრთხილებით მიმოიხედა.

— იყო და რა იყო, იყო მშვენება, ყვავილი ნაზი ქვეყნიერების, მისი მშვენებით და სურნელებით აღიგზნებოდა გარე ყაველი. მხოლოდ ყვავილი ძირს თავ დახრილი, მუდამ მდუმარე გაჩუმებული ოცნების სატრფოს შორს უღიმოდა და მწარე კვნესა სულსა ხდებოდა. ენატრებოდა სიცოცხლის სხივი, მხურვალე, თბილი და სიყვარული, რომ ერთხელ მაინც მის გულსაც ეგრძნო ღმერთ-სიამე და სიხარული. რა დააშავა საბრალომ ქვეყნად ასე სასტიკად რომ დასჯილიყო? რისთვის ასტყორცნა დედამიწის პირს მისი ნარნარი ღერწაში ყლორტი, თუ რომ მის გულსაც არ მოხვდებოდა გამონაშუქი არც ერთი სხივი? რომ მის კოკორნი გადაფურჩქვნილნი უდროოდ ჩასქენენ სიყმაწვილეში!? რა დავაშავე?—სჩიოდა ჩუმად ყვავილი ნორჩი, შეწუხებული, ღამე პინდისას წყევლაში იყო და განთიადსა

ისევ ლოცვაში. დღე და ღამ მისი ოცნება ჰქროდა შორს ფრთებ შესხმული, გატაცებული, რომ ერთხელ მაინც იქნებ ეღირსოს მის სიახლოეს, —და-შორებული.

ერთხელ, როდესაც მზე დიდდებოდა, სხივ მოფენილი, გაბრწყინებული ტბის საიდუმლოს გულში ჩასცქერდა და მის სხივები ცელქური ხტომით შიგ ბანაობდნენ, და მზის მშვენებით, მის ძლიერებით ტბის ზედა პირიც უმანკოდ კრთოდა; ცა ირხეოდა ისარ ნატყორცნი, ძირს დედამიწა სიამეს გრძნობდა, —იქვე ყვავილი ვნებით აღძრული, ათრთოლებული იკუმშებოდა. იგი ხან კრთოდა, ხან ირხეოდა, ხან განწირულად სულით შეფოთავდა, ხან კი ღიმილით სატრფოსკენ გულით აღტაცებული ხელებსა შლიდა. მაგრამ ეს ყველა ოცნება იყო მის ბედისწერად წინ დასახული; იგი ვერ ჰხრიდა თავს ტბისა ახლოს და სატრფოს ამბორს და შორებოდა. — „შენ გინდა მასთან ტკბილი აღერსი, კოცნა სიამო და სანეტარო?“ — მოესმა ყვავილს სანატრელი ხმა; ოცნების ღმერთმა აწ გაუღიმა. „ღიახაც მინდა, კეთილო სულო ღვთით მოვლენილო! ხედავ, სიცოცხლეს აი როგორ ვლევ? მინდა სიცოცხლე, მის წმინდა სხივი. მიმიყვა ახლოს, ახლოს მის გულთან, რომ სანატრელსა ამბორს ვეღირსო.“

— „მაშ კარგი—უთხრა ქვემძრომმა ფრთხილად და ნარნარ ყვავილს მალა შეხედა. გამოჰყო თავი მწვანე ბინიდან და ეშმაკურად ჩაიყიყინა: — გესმის, იქ მისვლა ისე ძნელია, რომ თვით განგება, თვით ძლიერებაც ვერ შესძლებს ამას, მე კი აგერა ნატვრას გისრულებ, მე მებრალეები ბედით ჩაგრული; მოიტა ზურგი, მე ზედ ამოვალ, შენ დაიხრები, მის პირს დასწვდები და ნეტარ სხივებს დაეკონება.“

— „ოჰ სათნოებავ, რა კეთილი ხარ, ყვავილო-მოყვარე, შემბრალეებელი!—სთქვა ეს ყვავილმა, ცრემლების დენით გულით იწევდა თავის მხ წელისკენ. და მან კი ხარბად, ვნებით აღძრულმა, ნაზ შტოს მოავლო ცივი ბრკეალები; ყლორტი დაზნიქა ტბის უფსკრულისკენ, სატრფოს სურვილით გატაცებული. ის იყო სხივებს მიუახლოვდა, და ბაგე ტბის პირს შეახო ნაზად, რომ ნაზი ყლორტი სიცოცხლეს მოსწყდა, მოილო კვნესა გულშესაზარი. მან კი ისკუბა გამარჯვებულმა, ტბისა მორევში მორთო ყიყინი“...

მიმოზა შეკრთა, ყური დაუგდო. ახლოს ისმოდა ჩუმი ქვითინი, ბუჩქები ფრთხილად მწუხარე

ოხვრას მას უერთებდნენ გულის ამოთქმით. ნიაფი ჩუმად, შეღონებული თავს ჩასტიროდა მწუხარე იას, გულზე ესვენა ის ფერმიხდილი გრძობა-გონება აღშფოთებული. შორს კი ისმოდა საზარელი ხმა, ჭაობის ღხენა, ტბის სიხარული, ბნელი წყვდიადი მას ბანს აძლევდა, დღის სინათლეზე გამარჯვებული.

ელა.

პეტრე ბაგრატიონი

(1765—1812)

IV

კავკასიის მთიელებთან, ოსმალებთან და პოლონელებთან ომებმა ნათლად გამოაჩინა, თუ რა ამომავალი მზე უჩნდებოდა რუსის მხედრობას. მისი საშხედრო ნიჭი მომწიფდა და ახლა ფრთისა და ბრძკალების გასაშლელად საქართველოდან გადაფრენილი არწივი ფართო სარბიელსა და ასპარეზს საქიროვდა.

ასეთი სარბელი იყო გალაშქრება რუსის მხედრობისა სუვოროვის უმფროსობით იტალიაში 1799 წელს ნაპოლეონის წინააღმდეგ. ამ ეამად პეტრე ბაგრატიონი იყო 34 წლისა და გენერალ-მაიორის ჩინი ჰქონდა.

იტალიის ლაშქრობიდან დაწყებული, თითქმის უცვლელ ჩვეულებად და ტრადიციად გაიხადეს რუსის მხედრობის სარდლებმა ისა, რომ მოწინავე ჯარის, ანუ ავანგარდის უფროსად, მუდამ პეტრე ბაგრატიონს ნიშნავდნენ, რომ მტერს პირველი ის დასტაკებოდა და ჯარისათვის გამარჯვების გზა გაეხსნა, ან არა და, როცა რუსის მხედრობა გაჭირვებაში ვარდებოდა და პირს იბრუნებდა, ზურგის ჯარის უფროსად კვლავ ბაგრატიონი ინიშნებოდა. დიდი მხნეობაა საქირო, რომ მტერმა პარმობრუნებული ჯარი საბოლოოდ არ წაახდინოს, ან ტყვედ არ აიყვანოს და აი სწორედ ამიტომაც როგორც იტალიაში ლაშქრობის დროს, აგრედვე შემდეგ, 1805 წ. და 1806—1807 წლებში ნაპოლეონთან ბრძოლის დროს, პეტრე ბაგრატიონი ან ავანგარდის უფროსია, ან არიერგარდისა.

ავანგარდის უფროსმა გენერალ-მაიორმა ბაგრატიონმა იერიშით დაიჭირა ქ. ბრეშიას ციხე (ციტადელი), იერიშითვე აიღო ქ. ლეკკო. ლეკკოს შემუსვრის დროს ბაგრატიონი ფეხში დასჭრეს

ტყვიით, მაგრამ თავი არ დაანება მოიერიშე ჯარს და ხელმძღვანელობას უწევდა.

სარდალს სუვოროვს მოუხდა მდინარე პოში ჯარით გასვლა და ხიფათის ასაცოლებლად მდინარეში ჯარის გაყვანის დროს, არაერთგვარდის უფროსობა ბაგრატიონს ჩააბარა. ბაგრატიონის მიერ უფროსობა ზურგის ჯარისა იმისი თავმდები იყო, რომ ჯარი უხიფათოდ გავიდოდა მდინარის მეორე ნაპირს.

21 აპრილს 1779 წ. თვითბაგრატიონიც გადავიდა მდ. პოს მეორე ნაპირს თავისის ზურგის ჯარით და წაწია ქ. ალექსანდრიისკენ და ასეთის მოძრაობით ფრანგებს ქ. გენუას გზა მოუჭრა. ბევრი ეძღვნენ ფრანგები გაეხსნათ გზა გენუასკენ, მაგრამ ვერას გახდნენ. საიბაც-კი გაიწვიდნენ ფრანგები გზის გასახსნელად, ბაგრატიონი წინ ელობებოდა და კრიქას უკრავდა. მოკავშირე ავსტრიელებსაც კი ამხნევებდა და ავულიანებდა საომრად.

6 ივნისს 1799 წელს ნიჭიერმა ნაპოლეონის სარდალმა მაკდონალდმა შეუტია ავსტრიელებს ტიდონზე და სულ ერთიანად გაანადგურებდა, რომ დროზე არ მიშველებოდა სუვოროვი. გაიგო თუ არა ავსტრიელების გაჭირვება, სუვოროვი გაფრინდა ცხენოსანი ჯარით საშველად. რასაკვირველია, სუვოროვს ბაგრატიონიც თანა ჰყავდა. სუვოროვი თამამად ეკვეთა ფრანგებს და იერიში მიიტანა ცხენოსანი ჯარით, უნდოდა ცოტას ხნით შეეკავებინა ფრანგები, ვიდრე რუსის ავანგარდის ქვეითა ჯარის-კაცები მოუსწრობდნენ. როცა ავანგარდის ჯარის-კაცები დაინახა ბაგრატიონმა, ყურში უჩურჩულა სუვოროვის: ცოტას. შეაეჩრეთ იერიში, ვიდრე წამოგვეწვიან ავანგარდის ჩამორჩენილი ჯარის-კაცებიო, თორემ როტებში ორმოც-ორმოც სალდათზე მეტი არ არისო. მაკდონალდს ოც-ოციც არა ჰყავს როტებშიო, უბასუხა სუვოროვმა ბაგრატიონს. — ღმერთი იყვეს შენი შემწეო და უბრძანა ბაგრატიონს იერიშის მიტანა. ბაგრატიონმაც ბრძანება დასრულა და ფრანგებს უწეს-რიგად დაახვეინა უკან. 7 ივნისს ბაგრატიონი ხელმეორედ შეებრძოლა მაკდონალდს. ამ ბრძოლის დროს კვალად დაიჭრა ბაგრატიონი, მაგრამ არც ამ ჭრილობამ ააღებინა ხელი ამ რკინის კაცს ომიანობაზე. 4 აგვისტოს კიდევ ჰქონდა ბაგრატიონს ბრძოლა ფრანგებთან. სუვოროვის ბრძანებით, ნოვთან, 4 აგვისტოს, ისე უნდა დაეკრა ბაგრატიონს მტრისთვის, რომ წელში ვეღარ გასწორებულყო.

ნოეთან ბრძოლის შემდეგ დაიწყო საარაკო ლაშქრობა სუვოროვის მხედრობისა შვეიცარიაში. მტერთან ბრძოლა ცალკე იყო და დუხჭირ ბუნებასთან ცალკე. მთა გორიან შვეიცარიაში, ხევ-ხუვე-ბით მოძრაობა და უკან დახევა დიდის რაზმისა, რომელსაც მაშველი და ასე გასინჯეთ გზის მაჩვენებელიც არა ჰყავდა, მეტის-მეტად ძნელი იყო. სწორედ ამ ლაშქრობამ შესძინა სუვოროვს შეუდარებელ სარდლის სახელი და დიდება.

პეტრე ბაგრატიონის ღვაწლი ფასდაუდებელია შვეიცარიის ლაშქრობაში. იგი ხან ავანგარდს უფროსობდა, ხან არიერგარდს. ისე მტერთან არ იყო ძნელი ბრძოლა, როგორც პირქუშ ბუნებასთან. ვის არ ახსოვს, რა გმირობა იყო საჭირო ჯარისათვის უვნებლად და უზარალოდ გადასვლა „ეშმაკის ხიდზე“ ალპის მთებში. რუსის მხედრობამ, რომელიც იყო, თავი დააძვრინა ხაფანგს და სამშვიდობოს გავიდა. პეტრე ბაგრატიონის პოლკში ცოცხალი დარჩა მხოლოდ 16 აფიცერი და 300 ჯარის-კაცი, ისე დაილია მისი ხელქვეითი პოლკი. თვით პეტრე ბაგრატიონი მესამედ დაიჭრა ამ ომიანობის დროს.

რუსეთში დაბრუნებისას ბაგრატიონი დაინიშნა ლეიბ-გვერთა ბატალიონის შეფად. შემდეგში ბატალიონი პოლკად გარდაიქცა და სიკვდილამდე ამ პოლკას შეფად იავლებოდა.

1805 წელს დაიწყო პირველი ომი რუსეთისა ნაპოლეონთან. რუსის მხედრობის მთავარი სარდლობა ჩააბარა იმპერატორმა ალექსანდრე I-მა კუტუზოვს. მარტო რუსეთი არ ებრძოდა ამ უამად ნაპოლეონს, პრუსია და ავსტრიაც იღებდნენ მონაწილეობას. რუსის მხედრობა მაინც და მაინც რიცხვ-მრავალი არა ყოფილა ამ პირველ ომში ნაპოლეონთან, სულ 40,000 ჯარის-კაცი ჰყავდა ჩ.ბარებული კუტუზოვს.

პეტრე ბაგრატიონმა დიდი და დაუფასებელი ამაგი დასდო რუსის მხედრობას 1805 წლის ლაშქარ-ომიანობაში, მაგრამ ამაგის თქმა ცოტაა. მისმა სამხედრო ნიჭმა და შეუდარებელმა ვაჟ-კაცობამ გადაარჩინა რუსის მხედრობა განადგურებას და ამოწყვეტას. თუ არ ბაგრატიონი, კუტუზოვი ცოცხალი ვეღარ დაბრუნდებოდა სამშობლოში და ორმოცი ათასი ჯარის-კაციდან ეგები შიკრიკაც ვეღარ ეშოვნათ ამბის წასაღებად პეტერბურგს.

შესდგა თუ არა კუტუზოვის არმიამ ფეხი მოკავშირე ავსტრიის სამფლობელოში, კუტუზოვს

ამბავი მოუტანეს, რომ ავსტრიის ჯარი უბრძოლველად დაემორჩილა და დანებდა ნაპოლეონსა ულმთან. მოკავშირე ავსტრიის ჯარის უხვირობამ ფრიად დიდს საგონებელში ჩააგდო კუტუზოვი. სრული დაღუპვა მოელოდა კუტუზოვსა და მის მხედრობას, რადგან გზა ხსნისა და თავის დაღწევისა აღარა სჩანდა. წინ შვიდი კორპუსი იდგა ნაპოლეონისა, ხოლო ზუოგს უკან უშკელებელი მდინარე დუნაი, რომელზედაც გადასვლა, როცა მტერი კრეჭაში გიდგია და უეხ-და-ფეხ მოკდევს, მეტის მეტად საშიშო და სახ ფათოა.

1805 წლის ლაშქარ-ომიანობაში, ჩვეულებრივ, რუსის ავანგარდს, ანუ მოწინავე რაზმს, უფროსობდა ბაგრატიონი. მაგრამ რაკი კუტუზოვი იძულებული გახდა უკან დაეხია და დუნაიში გასულიყო მოკავშირე ავსტრიელების კაპიტულაციის შემდეგ ულმთან, ბაგრატიონი ზურგის ჯარის უფროსი გახდა. 400 ვერსის მანძილზედ ბაგრატიონი იკავებდა ნაპოლეონის ჯარს, აფერხებდა, წინ არ უშვებდა და ამით საშუალებას აძლევდა კუტუზოვს სამშვიდობოში გასულიყო უვნებლად და უხაფათოდ. ბაგრატიონს ოთხჯერ მოუხდა შეტაკება ნაპოლეონის სარდლებთან: ლამბახთან, ენსთან, აშტეტთან და კრემსთან. არ იქმნა, ვერ გასტეხეს ბაგრატიონი ფრანგებმა და ვერა სწვდნენ კუტუზოვის არმიას. ამასობაში, რაკი ზურგი გამაგრებული ჰქონდა კუტუზოვს ბაგრატიონის წყალობით, უზარალოდ გავიდა რუსის ჯარი დუნაიში. სარდალმა კუტუზოვმა და მისმა მხედრობამ თავისუფლად ამოასუნთქეს, მაგრამ ისევ მალე ჩავარდნენ გაჭარვებაა და იწროებაში. სატახტო ქალაქი ავსტრიისა ვენა დანებდა ნაპოლეონს და რაკი აქ საქმე აღარა იყო-რა, ნაპოლეონი გავიდა დუნაიში და რუსის მხედრობას გზა მოუჭრა ქ. ბრიუნნისკენ. უარეს გაჭირვებაში ჩაცვივდნენ რუსები, მაგრამ როგორც პირველად, აგრედვე ეხლაც იხსნა იგინი ამოწყვეტა-განადგურებისაგან პეტრე ბაგრატიონმა, მფარველ ანგელოზივით რომ დასტრიალებოდა რუსის მხედრობას.

კუტუზოვმა უბრძანა ბაგრატიონს—ნაპოლეონი უნდა შეაფერხო როგორმე, რომ საშუალება მოგვეცე სამშვიდობოში გავიყვანო ჯარით. ამის გულისათვის ნუ მოერიდება ნურაფერს, თუნდაც მთელი რაზმი გაგიწყვიტონ უკანასკნელ ჯარის-კაცამდე. კუტუზოვმა პარსჯვარი გადასწერა, როგორც სასიკვდილოდ გამზადებულს და ისე გაი-

სტუმრა ბაგრატიონი საბრძოლველად და რუსის ჯარის დასახსნელად. მთავარ-სარდალი კუტუზოვი, აგრედვე მთელი მისი ლაშქარი ისე უცქეროდნენ ბაგრატიონს, როგორც სასიკვდილოდ განწირულს. ყველა იმ აზრისა იყო, რომ ხსნა რუსის ლაშქრისა დაღუპვისაკან დამოკიდებულია მარტოოდნ ბაგრატიონის გაუტეხელობაზე.

პეტრე ბაგრატიონმა შეჰფიცა კუტუზოვს „პანიბალის ფაცით“—ბრძანებას ავასრულებ და რუსის ლაშქარს ვიხსნი გაწბილება-დაღუპვისაგანო.

4 ნოემბერს 1805 წელს მოხდა სოფელ შენგრაბენტან ის საარაკო ბრძოლა ნაპოლეონისა ბაგრატიონთან, რომელიც ასე თვალწარმტაცად და დიდის ხელოვნებით ეპოსის კალოთი აქვს დასურათებული გრაფ. ლ. ნ. ტოლსტოის თავის უკვდავ რომანში „ომი და ზავი“.

კუტუზოვისათვის საჭირო იყო, რომ ბაგრატიონს ცხრა საათით შეეფერხებინა ნაპოლეონი, რომელსაც 30,000 ჯარის კაცი ჰყავდა, ხოლო ბაგრატიონის რაზმში ითვლებოდა 6,000. მთელი დღე საღს კლდესავით იდგა ბაგრატიონი და ფეხი ვერ მოაცვლევინა მტერმა. ფრანგებმა მაშინაც კი ვერ შეარყიეს ეს საოცარი მეომარი და სარდალი, როცა ზურგიდან მოუარეს და წრე შემოავლეს მის მცირე რაზმს. სჩანს, რომ ბაგრატიონის დამარცხება შეუძლებელი ყოფილა. ან სიკვდილი, ან გამარჯვება, ესა ყოფილა ბაგრატიონის „მამაო ჩვენო“ და „მრწამსი“. ისეთი მცნება, როგორიცაა: მტერს დანებდი, ან ტყვედ ჩაუვარდი ხელშიო, ბაგრატიონის ტიბიკონში არა ყოფილა დაწერილი. ამბავი როცა მოუვიდა, რომ კუტუზოვი სამშვიდობოში გავიდა და შიში აღარფრისააო, მხოლოდ მაშინ გადასწყვიტა ბაგრატიონმა გასცლოდა იმ ჯოჯოხეთსა და ცეცხლის გეგნას, რომელშიაც მთელი დღე იმყოფებოდა. ფრანგები რკინის რგოლივით გარს შემოერტყნენ მის პატარა რაზმს და თითქმის შეუძლებელი იყო, რომ ბაგრატიონი გასხლტომოდა ხელიდან მტერს. მაგრამ შეუძლებელი უბრალო მამაკვდავისთვის შესაძლებელი ყოფილა პეტრე ბაგრატიონისთვის. ხიშტების შემწეობით გაარღვა რკინის რგოლი ფრანგის ჯარისა და გზა გაიკვლია ცეცხლ მოდებული სოფლებზე: შენგრაბენტზე და გრუნდზე და მივიდა მთავარ ლაშქართან. ეს რაა, ასე გასინჯეთ, ტყვეებიც კი წამოასხა ბრძოლის ველიდან

და თან მოიტანა სამხედრო აღაფად ერთი მაიორალი.

სოფელ შენგრაბენტან ბრძოლა და გმირობა პეტრე ბაგრატიონისა უნებლიედ მოგვაგონებს პატარა კახის ბრძოლას ახალ-ნაბუნაძე ერევნის სიხლოვეს. ირაკლისაც როგორც პეტრეს ესე 6000 ჯარის-კაცი ჰყავდა. როგორც პეტრეს შემოერტყნენ ფრანგები გარს, ისევე ერევნის მოუარეს ყიზილბაშებმა ირგვლივ, მაგრამ ბაგრატიონებმა სამაგალოთოდ გაიმარჯვეს აქაც, ახიაში და იქაც, შორეულს ევროპაში.

სოფელ შენგრაბენტან ბრწყინვალე გამარჯვებისთვის გენერალ-მაიორი პეტრე ბაგრატიონი დააჯილდოვეს გენერალ-ლეიტენანტის ჩინით.

ხიფათსა და განსაცდელს გადარჩომილი კუტუზოვი შეუერთდა რუსისავე ცალკე ლაშქარს, რომელსაც უფროსობდა გრაფი ზუკსგეიდენი. რაკი მოლონიერდა კუტუზოვი ზუკსგეიდენის რაზმის შეერთებით, რუსის მხედრობამ კვლავ სატყვი ომი დაიწყო. ბაგრატიონი ჩვეულებრივ მოწინავე რაზმის უფროსად გახდა და აუსტერლიცისაკენ გაემართა. გზა-გზა ბაგრატიონი ორჯელ შეხვდა ფრანგებს და ორჯელვე დაამარცხა, ერთხელ ვიშაუსთან და მეორეჯერ რაუსნიცთან.

აუსტერლიცის ბრძოლა ისტორიული ბრძოლაა. იგი მოხდა 20 ნოემბერს 1805 წელს. აქ ნაპოლეონმა დაამარცხა სამის ხელმწიფის შეერთებული ლაშქარი: რუსისა და ავსტრიის იმპერატორთა და პრუსიის კაროლისა. ამ ისტორიულ ბრძოლის დროს ბაგრატიონის ავანგარდს ეჭირა მოკავშირეთა ლაშქრის სულ განაპირა მარჯვენა ფრთა ნაპოლეონი ეკვეთა მოკავშირეთა ლაშქრის შუაგულს, ანუ ცენტრს, გაარღვა იგი და ცხვრებივით გაირეკა წინ მოკავშირენი. ცენტრის გარღვევს შემდეგ ჯერი ბაგრატიონის მარჯვენა ფრთაზე მიდგა. გამარჯვებული ნაპოლეონი ეტაკა ბაგრატიონს, მაგრამ გმირს გმირი გადაელობა წინ და გამარჯვება არც ეგრე აღვილი იყო. ბაგრატიონმა იმდენს ხანს შეაფერხა გამარჯვებით გალაღებული ნაპოლეონი, ვიდრე დამარცხებული მოკავშირენი გონს მოვადოდნენ და წესითა და რიგით უკან დაიხეკდნენ. მაშასადამე აქაც, აუსტერლიცთან, ბაგრატიონს ბედმა ის ხვედრი არგუნა, რაც წინა ომებში. თვისის რაზმით არიერგარდში მოექცა და ფარად გაუხდა უკან დახეულს და გზა-კვალ დაბნეულს ჯარს.

მოკავშირეთა ლაშქარი გადარჩა განადგურებას აუსტერლიცთან პეტრე ბაგრატიონის წყალობით და ასეთის დიდის ღვაწლისათვის იგი დააჯილდოვა იმპერატორმა ალექსანდრემ ისეთი ძვირი და იშვიათი ჯილდოთი, როგორიცაა მეორე ხარისხის წმ. გიორგის ჯვარი.

აღ. ფრონელი.

დემოკრატია და პრის ლაღობი

ლ. ანდრონიკაშვილი რომ საშიში მეტოქეა კარლო ჩხეიძესი, ეს იქიდანა სჩანს, თუ რა გააფთრებულნი ეცნენ ჩვენი დასელები ამ ადამიანს. „ჩვენი არჩევანის“ უკანასკნელ ნომერში მოთავსებულია, რამდენიმე, ცილის წამებით აღსავსე, წერილი სადაც გონება დაკარგული დასელები იმის ცდაში არიან, რაც შეიძლება ავად მოაჩვენონ ქართლ-კახეთის ამომრჩეველთ ლ. ანდრონიკაშვილი.

მაგრამ ეს ბრალდება, ეს ცილისწამება, ეს მათი საარჩევნო ფანდი და ქამანდი ისე უშნოდ, ულამაზოდ არის შეთითხნილი, რომ გაცხადებული პკითხულობ: ნუ თუ ადამიანის დასამცირებლად და გასაწბილებლად მარტო ეს საბუთებია საკმაო? ნუ თუ ამით უნდა დასცენ ლ. ანდრონიკაშვილი, ნუ თუ ამაზედ აშენებენ ისინი თავიანთ მომავალ გამარჯვებას?! მთელ ქართველ სოციალ-დემოკრატის ერთი ლარი გაუბავს; ყველას ამ ლარზედ უკიდია ხელი და ყველა ერთხმად იძახის: ვინ არის ანდრონიკაშვილი, ქართველი ხალხი მას არ იცნობს, ქართველი ხალხი მარტო ჩხეიძეს იცნობსო. მაგრამ, რადგანაც სოციალ-დემოკრატებს ყველა მისი მომაკვდინებელი ცოდვა სათითაოდ აქვთ ჩამოთვლილი, იძულებულნი ვართ ჩვენც სათითაოდ განვიხილოთ ეს ბრალდებანი და ყველაზედ ჯეროვანი პასუხი გავცეთ.

პირველი მომაკვდინებელი ცოდვა ანდრონიკაშვილისა ისა ყოფილა, რომ იგი პეტერბურგში სცხოვრობს. აქედან ის დასკვნა გამოჰყავთ, რომ ანდრონიკაშვილმა არ იცის ჩვენი ქვეყნის ავ-კარგი, მან არ იცის რა ესაქიროება ჩვენ ხალხს. საუკეთესო წარმომადგენლნი ქართულის აზროვნებისა: აკადემიკოსი მარრი, პროფესორი ცაგარელი, ივ. ჯავახიშვილი, ზ. ავალიშვილი პეტერბურგში სცხოვრებენ. მოდი და ამ ზემო დასახელებულ პირთ გადაუდგეს წინ ჩვენებური დასელი, რომელიც „ლოტკის გორას“ არ გასცილებია, და საქართველოს ჭირ-ვარამზედ ლექცია წაუკითხოს. განა ეს გარემოება ხელს უშლის ამ პირთ, ან ლ. ანდრონიკაშვილს ზედმიწევნით იცოდნენ საქართველოს მდგომარეობა? სიახლოვეს რომ ჰქუა ჰქონდეს ერთი თვალი მეორე თვალს დაინახავდა! განა თვით დასელები არ ამბობენ, რომ რუსეთშიაც და საქართველოშიაც იმდენად ერთნაირია პოლიტიკური პირობები, რომ საქართველოს გან-

საკუთრებული დებუტატი არ ექირვებაო! განა ისინი არ ემხრობიან იმ აზრს, რომ საქართველოს ინტერესებს რუსეთის სოციალ-დემოკრატის ცენტრალური კომიტეტი უფრო კარგა დაიცავს. ვიდრე რომელიმე ეროვნული პარტია და სულ ერთია პეტერბურგელი იქნება მისი წარმომადგენელი, თუ თბილისელიო. მაშასადამე, ეს ბრალდება მოკლებულია ყოველივე საბუთს და ერთ ქრთილადაც არა ღირს. ამ საბუთით ანდრონიკაშვილის გაშავება ყოვლად შეუძლებელია!

მეორე მომაკვდინებელი ცოდვა არა ნაკლებ საშიში ყოფილა პირველზედ. ყური დაუგდეთ! რა უყოთ, რომ ანდრონიკაშვილი ცნობილი ვექილია. მაშასადამე, მცოდნე და მქერმეტყველი დამცველი იქნება ქართველ ერის ინტერესებისაო. განა ყოფილა ისეთი მაგალითი, რომ ანდრონიკაშვილს მუქთად დაეცვას თავის კლიენტისო. ჩვენ ვსახოვთ ყველა ამომრჩეველს განსაკუთრებით ყურადღება ამას მიაქციოს, რადგან ეს არის უმთავრესი ბრალდება, რომლითაც სოციალ-დემოკრატებს ანდრონიკაშვილის გაშავება სურთ: რაკი მას არც ერთი კლიენტი მუქთად არ დაუცავს, ამიტომ არც დებუტატობის ღირსიაო. თავი დაფანებოთ იმას, რომ სოციალ-დემოკრატებმა ზედმიწევნით იციან რამდენი მუქთი საქმე დაიცვა ანდრონიკაშვილმა, რამდენი ფასიანი. ვსთქვათ, რომ მას არც ერთი მუქთი საქმე არ უწარმოებია. გამოდის, რომ ყველა უპრაქტიკო ვექილი, რომელიც რეკლამისათვის მუქთად იცავს კლიენტს დებუტატობის ღირსია და საუკეთესო წარმომადგენელი მთელის რუსეთის ადვოკატურისა კი არა. მაგრამ, როგორ გგონიათ ბატონებო, რომელიმე თქვენ ვექილს, რომ გამოეცხადებინა სურვილი, — მუქთად დაეცავ კლიენტსაო, განა მიიწვევდნენ იმ ცნობილ პოლიტიკურ პროცესებში, რომლებშიაც ანდრონიკაშვილმა საქვეყნოდ თავი ისახელა და ამ რიგად ხელი შეუწყო განმათავისუფლებელ იდეას?! მაშასადამე, მარტო „მუქთად“ ლაპარაკი ჯერ კიდევ ღირსების მაჩვენებელი არ არის. ჩვენში ამბობენ: შაური მიეც და კაი კაცს ელაპარაკეო!

მესამე მომაკვდინებელი ცოდვა ანდრონიკაშვილისა ისა ყოფილა, რომ მას საქართველოში არაფინ იცნობს და როგორ შეიძლება ასეთ კაცს მიენდოს დებუტატობაო. როგორ მოხდა, რომ საქართველო არ იცნობს თავის საუკეთესო შვილს, რომელსაც მთელი რუსეთი იცნობს! ვინ არ იცის ჩვენში მისი სახელი? ყველამ! და ყველაზედ კარგა

კი თვით სოციალდემოკრატებმა. განა იცნობდა საქართველო ევგენი გეგეჯუარს ამ ხუთი წლის წინად? დანამდვილებით შეძლება ვსთქვათ, რომ არა. განა იცნობდა საქართველო გაკრეჭალ მღვდელ წერეთელს და კაციაშვილს? დანამდვილებით ვამბობთ, რომ არა! თქვენ კი ისინი დიდ „საზოგადო მოღვაწედ“ და ყველასაგან ცნობილ პირებად დასახეთ და სათაბაროში გაგზავნეთ. სულ სხვაა ლ. ანდრონიკაშვილი. მას თქვენი რეკლამა არა სჭირია. იგი ჯერ დებუტატადაც არ იყო ნახსენები, როცა მას იცნობდა მთელი მოწინავე რუსეთი; რაც შეეხება საქართველოს, განა თქვენ იგი დაგჯერებთ იმ სიკრუტეს, რომ იგი ნაკლებ ცნობილია ჩვენში, ვიდრე გეგეჯუარი, ჩხეიძე, მღვდელი წერეთელი და კაციაშვილი? მაშასადამე, არც ეს არის საბუთი, რომ ჩხეიძე გავათეთროთ და ანდრონიკაშვილი გავაშავოთ!

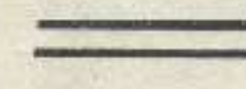
ეს ხომ ნახეთ როგორ „განიავეს“, რა „ძლიერის“ საბუთებით და მოუგერებელ იერიშით გააცამტვერეს სოციალ-დემოკრატებმა ანდრონიკაშვილი. ხომ ნახეთ როგორ „შეაჩვენეს“ ხალხის თვალში, რა „ცოდვები“ გამოუნახეს, რა „თავს-ლაფი დაასხეს“, თუმცა პეტერბურგში ცხოვრება პოლიტიკურ მოღვაწისთვის ნაკლი არ არის, თუმცა „მუქთად“ ლაპარაკი ვექილისთვის დებუტატობის ხიდი არ არის და თუმცა ანდრონიკაშვილს საქართველოში ყველა იცნობს, მაგრამ რადგანაც ამის მეტი არა ვთქვათ, ისინიც ამ ხავსს მოეკიდნენ და გაჰყვნენ თავიანთ სიკრუტისა და თაღლითობის წყალს. ახლა ნახეთ როგორ ამკობენ კარლო ჩხეიძეს, ამ თავიანთ სათაყვანებელ ადამიანს, რომელიც მთელ საქართველოში ცნობილია თავის დემაგოგობით. თუ რამდენად დემაგოგია ეს ვაჟბატონი, ეს იქიდანაც კი სჩანს, რომ თავის თავს კარლ მარქსის სახელი უწოდა და ნიკოლოზ ჩხეიძის მაგივრად კარლ ჩხეიძე გახდა. მოდი და ნუ იტყვი; სად ნიკოლოზი, სად კარლი! მაგრამ დავანებოთ თავი ამას, ვსთქვათ რომ ჩხეიძე კარლია და მეტრიკაშიაც ასე უწერია. გადავშალოთ ახლა მისი „ნამსახურებითი ფურცელი“, რომელზედაც ასე ძალიან ყვირის სოციალ-დემოკრატების „ჩვენი არჩევანი“. თქვენ გგონიათ მართლა ამის „ნამსახურებას“ ამოიკითხავთ ამ ფურცელში? რომ დიდი საზოგადო მოღვაწე საქართველოში ის არა ყოფილა, ეს ჩვენ საქართველოშიაც კარგათ ვიცით: მაშ რითია მდიდარი ეს მისი „ნამსახურებითი ფურცელი“. ცარიელი ტრაბახით, ცარიელი სიკრუტით. ჩხეიძეს მთელი რუსეთი იცნობს. განა ტიმოშკინს კი არ იცნობს რუსეთი? მაშასადამე—საქმე მარტო ის კი არ არის მთელი რუსეთი გიცნობდეს, საქმე ის არის, როგორ გიცნობს რუსეთი? რუსეთი ისეთი ქვეყანაა, სადაც ყო-

ველ „ზემსკი ნაჩალნიკს“ და „სტანავოი პრისტავსაც“ შეუძლიან ცნობილი გახდეს.

თუ საქართველოს დებუტატი უარყოფს თავის ხალხის ინტერესებს, მას არამც თუ გაიცნობს რუსეთი, არამედ შეიყვარებს კარლო ჩხეიძესაც ასე დაემართა. განა მისი მუშა არ არის „Русское Слово“, ეს რუსეთის იმპერიალიზმისა და ცენტრალიზმის ორგანო? რათა? იმიტომ რომ „კარლო“ ჩხეიძე ცენტრალისტია, ის უარყოფს საქართველოს, ის ისე გასცვლის საქართველოს ინტერესებს თავის პარტიის ინტერესებზე, როგორც გასცვალა თავისი ნათლობის სახელი. მოდი და ენდეთ ასეთ კაცს!

სოციალ-დემოკრატები ამ ბოლო დროს ისე გაპატრიოტდნენ, რომ სამაზრო პატრიოტიზმსაც კი ქადაგებენ. როგორ, აქ ამოდენა დამსახურებული ხალხი ვართ, ამოდენა „ნამსახურებითი ფურცლებით“ და თქვენ კი დებუტატი პეტერბურგიდან მოგყავთო. Sancta simplicitas! მაგრამ აქ ისეთი ღალატი იჩიკება, რომ უნდა შეეჩერდეთ ცოტა ხანს. ამით სოციალდემოკრატის იმის თქმა სურს, ვითომ ანდრონიკაშვილი ქართლ-კახეთს არ ეკუთვნის, ვითომ ანდრონიკაშვილი ვილაც გადამთიელია. იგი „პეტერბურგელია“ და, მაშასადამე, ზნეობრივი უფლება არა აქვს იყოს ქართლ-კახეთის დებუტატად, აი სადა მარხია ძაღლის თავი, აი მათი უმსგავსო და უსინდისო აზრი, აი მათი პროვოკაციული ანგარიში, მათი სამაზრო პატრიოტიზმი! გამოდის, რომ ქართლ-კახეთიდან „კარლო“ ჩხეიძეს კი აქვს უფლება დებუტატებისა და ლ. ანდრონიკაშვილს კი არა. მაგრამ რაკი საკითხი თვით სოციალდემოკრატებმა დააყენეს ასე, რაკი მათ ანდრონიკაშვილი „ვარიავად“ მონათლეს და გადამთიელდა, ჩვენ ვალდებულნი ვართ ერთი მათი თაღლითობა აშკარა და საქვეყნო გავხადოთ.

ეს პარტია იმდენად მოძულეა საქართველოში, იმდენად უარყოფელია მის ინტერესებისა, რომ, მართლაც, მისთვის სულ ერთია ვინ იქნება დებუტატი, ჩვენებური თუ გადამთიელი. ამიტომაც ისინი ჩუშის პირობებით შეეკვრნენ სომხის ნაციონალისტს, ქართველ ხალხის დაუძინებელ მტერს ა. ხატისოვს და მის ამორჩევა უნდათ, თუ კი დაატყვის, რომ „კარლო“ ჩხეიძე მარცხდება. აი, რა საფრთხეს უმზადებენ ისინი ქართველ ხალხს, აი, რა სირცხვილი უნდა მოახვიონ ხალხს, თუ მართლა ამომრჩეველი ფრთხილად არ მოეკიდა თავის წმიდა მოვალეობას. ვაცხადებთ ამას ქართველ ამომრჩეველის საყურადღებოთ, მზადა ვართ მოწმეებით და საბუთებით დავამტკიცოთ მათი ღალატი ქვეყნისა და დემოკრატის წინაშე და თან მოვითხოვთ ქართველმა ხალხმა გადაჭრით მოსთხოვოს სოციალდემოკრატის ამის პასუხი,

საფუძველი დანიის აგრარულ რეფორმისა

(1769—1861)

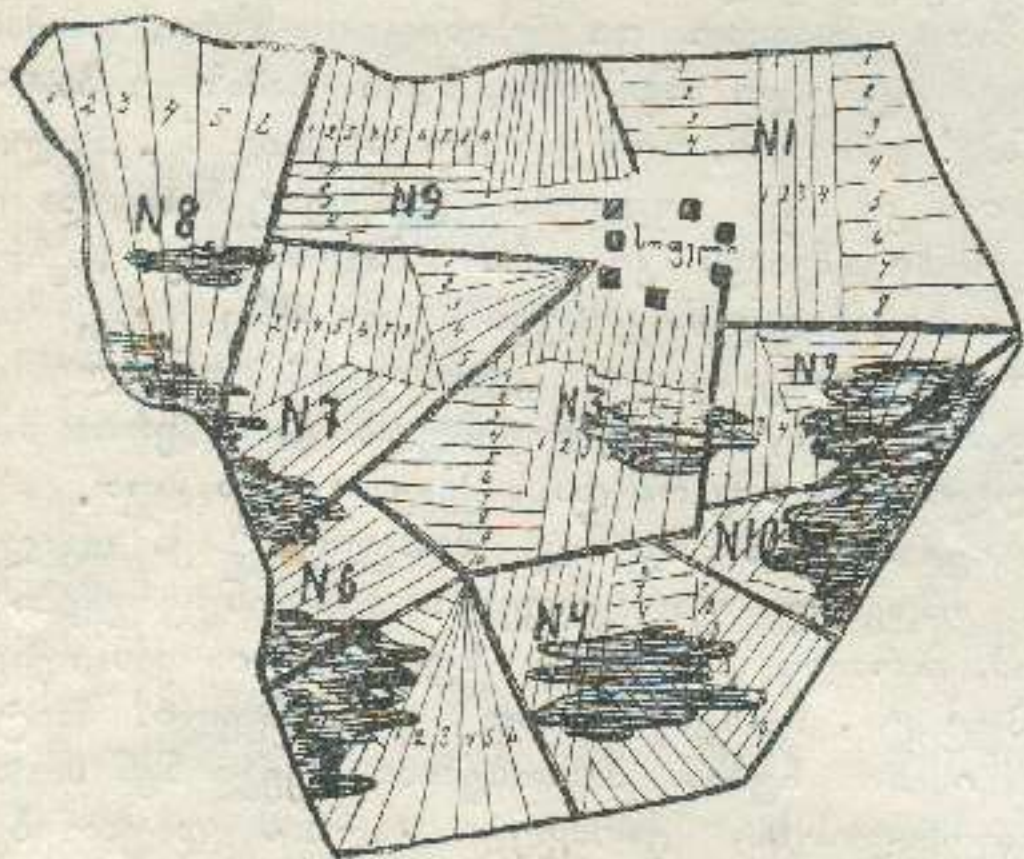

მე-XVII საუკუნის ბოლოს და XVIII დასაწყისში პატარა დანია საშინელ ეკონომიურ კრიზისს განიცდიდა. საშუალო მოსავალი განახევრებული იყო. მუდმივი ხენით მიწა სრულიად გამოფიტული. პატივდებოდა მიწის მხოლოდ $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{8}$ ნაწილი. საქონელს დიდ-დიდ ნახირებად აძოვებდნენ, ძროხები ჟიჟმატი და უხეირონი იყვნენ. მღიღრღებოდნენ მხოლოდ კერძო პირნი, ხალხი კი თან და თან ღარიბდებოდა და ამ სიღარიბესთან ერთად, უფრო ხებრედ იქცა, ირყვნებოდა. გლეხობამ ლოთობას მიჰყო ხელი. მეურნეობა თან და თან იღუპებოდა. ყველგან სილატაკე და საკოდაობა დატრიალდა.

ამ აუტანელ მდგომარეობის უმთავრესი მიზეზი იყო დანიის ხალხის მიწის უწყესო მფლობელობა (რა სავსებით წააგავს ამას დღევანდელი ჩვენი ქართული სინამდვილე!). ქვეყნის ამისთანა მდგომარეობა იწვევს დანიის საუკეთესო მოღვაწეთა ყურადღებას და იწყობა ენერგიული მუშაობა საქარო აგრარულ რეფორმებისათვის, რომლის დიდებული ნაყოფი საფუძვლად დაედო ეხლანდელს, საუცხოვოდ მოწყობილ დანიის ცხოვრებას.

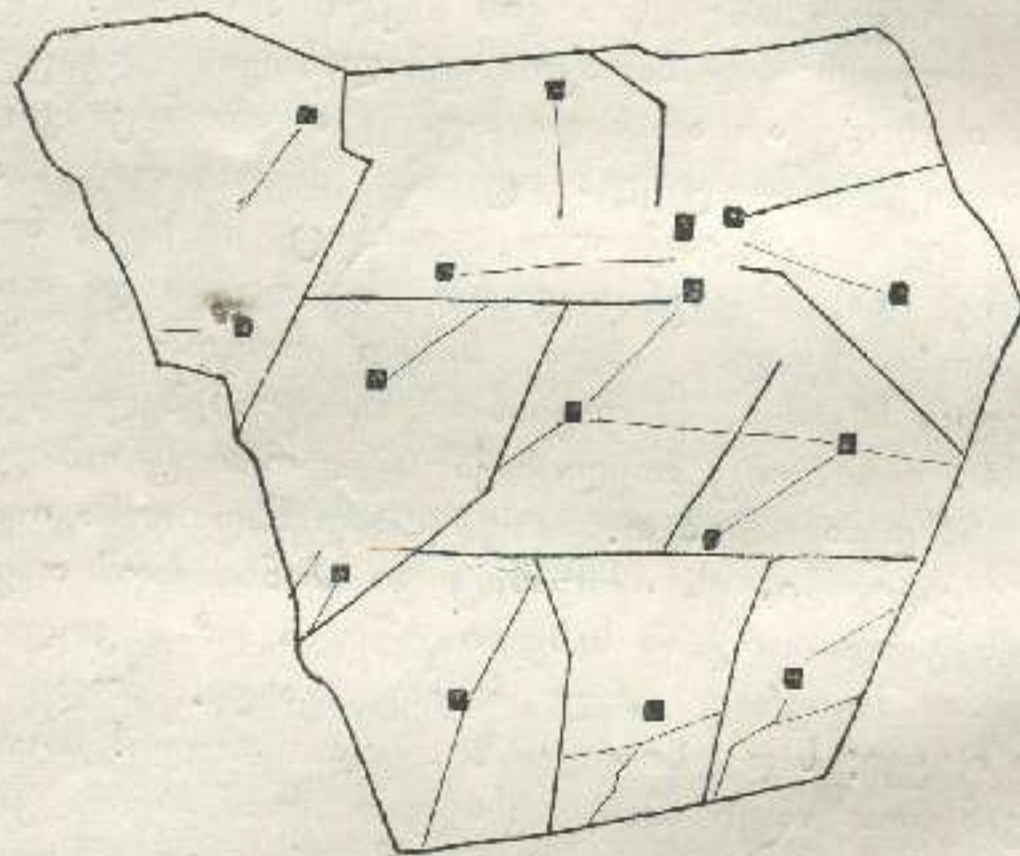
ქვემოთ მოყვანილ ნახატიდამ მკითხველი ნათლად წარმოიდგენს ამ დიდებულ რეფორმის ხასიათს.

მამულის პლანი დანიის ერთ ერთ სოფლის საზოგადოებისა აგრარულ რეფორმამდე.

1. სოფლის მენობანი ერთ ადგილს არიან შექუჩებულნი.
2. გლეხთა მიწები ძალიან გაფანტულია, მაგალითად გლეხი ფრიცი მფლობედა 25—28 ვიწრო ნაჭერს ერთი და იგივე ნოპრით ნაჩვენებ ნაწილებში.
3. ბევრი ადგილები ბუჩქნარით მოფენილნი და უვარგისნი იყვნენ.

პლანი იმავე სოფლის საზოგადოებისა აგრარულ რეფორმების შემდეგ.

1. სოფლის მენობანი გადატანალია გლეხებისთვის დანაწილებულ მიწებში.
2. თვითეული ნაჭერი შემოიღობა.
3. გლეხთა მენობათა შორის გზები გაკეთდა.
4. ბუჩქნარიანი და უვარგისი ადგილები სრულიად გაჭკრნენ.

წვრილი მესაკუთრეობის და საფერძო მეურნეობის პრინციპმა ღრმად გაიდგა ფესვი დანიის ცხოვრებაში და მასხედ აღმოცენდა დღევანდე-

ლი, ყველასათვის სამაგალითო კოოპერატიული სამეფო.

დ. ვაჩნაძე.

რამ საღამოთა და დამე ვეღოსიპედით რამდენჯერმე მოივლის ხოლმე მათელს თავის უბნს და სხუებსაც გამოეხმარება. ამ გვარად მთელი არე უზრუნველყოფილია.

ჩემმა ფერმერმა საღამოთა დამაღვიძებია ჩაი და წასვლის წინ მთხოვა „ბაღზე“ დარჩენა.

მე გაშიკვრივ და დავრჩი ცნობის მოყვარულის დასაქმდაფილებლად. მართლაც 8 საათზედ წავუდით სოფლის „კლუბში“, რომელიც 3/4 ვერსითა დაშორებულია აქ ჩემი ნაცნობის ფერმსს, — იქ სუფთად ჩატყული მუშები, სოფლელები ვითხულობდნენ გაზეთებს, წიგნებს, თამაშობდნენ, ბასობდნენ. გვირახში იხდიან ორ ჰენსს და ამ თასში უფუელ საღამოს შეუძლიათ კლუბში სიარული. ავუბი ორჯელ-სამჯერ იმართება „ბაღი“ და მასინ ქაღი და კაცი, უმაწვილი და ხანში შესული ერთნაირად მხიარულდებიან, ცეკვავენ და თამაშობენ მუსიკაზე; უფულებანი სუფთად და კახტად ჩატყულები, მადიმარნი და კმაყოფილნი. ცეკვის წინ გაიმართება ხოლმე ქალაქის თამაში, რას შეახებთაც უფულებანი ერთმანეთს ეცნობიან და ეს ჰქმნის საერთო მხიარულებას. დამსწრეთ ურიკებენ უფას, ბისკვიტებს ლიმონადს. ვინც მეტჯერ მოიტებს ქალაქში — იმათ საჩუქრებს აძლევენ.

უფულებანი გარკვად ცეკვაუდნენ ამ საღამოს და მათმა გრადიამ გამაგვირვა.

— რა გიგვირვა, მითხრა ვიგარიმ, მე და ჩემი ცოლი ვასწავლით.

— თქვენა?

— დიახ, დიახ! იქნება გვანათ, რამე მე არ ვარც ცეკვა? მღვდელი და ცეკვა? ან რა იყო აქ გასაგვირვა: ჩემ წინ მოგვი კი არ იდგა, არამედ სასოცადობის უბრალო წიქრი, კახტად და ერის კაცად ჩატყული.

— ზოგი ქალაქშიაც კი მიდის ცეკვის სასწავლებლად. აგერ იმ უმაწვილიმა კაცმა, მაგ. რამდენი ფული დახარჯა მაგახედ და მაინც დათვივით მოეხმარა დაჩა.

ბაღი კიდევ ორ საათს უნდა გაგრძელებულა, მაგრამ მე შეჩქარებოდა, დამიღამდა და გამოვემშვიდობე მღვდელს და ჩემ ნაცნობ ფერმეს. ეტლმა გამარბუნინა მშვენიერი გზატკეცილი რკინის გზამდის. შეფილდში მოუსწარი კიდევ უკანასქსელ ტრამვაის, რომელმაც ჩემ როტურტეში წამიყვანა. ტრამვაიში შევიხიშნე ერთი საყურადღებო განცხადება: „მეზავრებსა ვსახოვთ სისუფთავე დაიცვან და ბილკოებს ვაგონში და ქუჩაში ნუ გადაჰვრინან. ამისათვის არის ცალკე უფთა ბაქანზედ“.

მართლაც, უკვლა მეზავრა, როცა გადიოდა, თავის ბილკას იმ უფთაში ატლებდა.

— ისწავლე ღონდონო! ათავებს ირწინაულად კორესპონდენტო.

ჩვენ რაღა გვეთქმის ამის შემდეგ, თუ ღონდონსაც სჭირია სწავლა ინგლისის სოფლისაგან?!...

ნავთის სამეფო

წერილი I.

კარგა დიდ, მაგრამ ოღრო-ჩოღრო ადგილზეა გადაქმნილი ქალაქი ბაქო თავისი 120 ათასი მცხოვრებით; მისი საერთო გამოხატულება უფრო აზიურ ქალაქს წააგავს. თეთრად ნალესი სახლები ერთი-მეორეს ეცილებს სისპეტაკე-სილიადეში, მაგრამ ამ ძვირფას და უზარ-მაზარ შენობათ სისპეტაკე-სილიადეს უკარგავს უსახურობა. იქ სახურავიან სახლებს იშვიათად შეხვდებით, რადგან ხშირად ძლიერი ქარები იცის. ქალაქს ბუნებაც შემოსწყრომიან, ერთი უბრალო ხეც კი არ მოიძებნება, გარდა გუმბერნატორის ბაღისა, რომლის შენახვად ქალაქი აუარებელ ფულსა ხარჯავს. ქალაქს არც სასმელი წყალი აქვს; მცხოვრებნი სვამენ მარილ გაცლილ ზღვის წყალს, რომელიც იწმინდება არტურ-კობბელის წყლის საწკობ ქარხანაში. მარტო უკანასკნელ დროს გამოჰყავთ შოლლარის წყაროებიდან სასმელი წყალი, რომელზედაც უკვე მეტრე წელიწადია მუშაობენ. შოლლარი მდებარეობს კავკავის სიახლოვეს და ბაქოზედ დაშორებულია 180 ვერსით. აქედან მიღებით წყლის გაყვანა ქალაქს უჯდება ოთხ მილიონამდე.

ბაქოში ცხოვრება მუდამ აფორიაქებულია, განუწყვეტელი ორონტიალით ყურთა სმენაა დახშული. აქ ცხოვრება დულს და გადმოდის, მას არას დროს არა სძინავს; დიდი, პატარა, მუშა, ინტელიგენტი — ყველა ერთმანეთში არეულა და დილის ალიონიდან საღამოს მწუხრამდე, საღამოს მწუხრიდან დილის ალიონამდე აჩქარებული სადღაც მიისწრაფვის, სადღაც მიილტვის, რა თქმა უნდა ფულს ეტანება და გაათასკეცებული სიმდიდრის სურვილი მიაქანებს მას. ვინ, რა რჯული გინდათ, რომ ათასნაირ საქმეში, კომერციაში და კომბინაციაში არ იყვეს ჩაბმული. ნავთი, ბირჟა, აუარებელი სპეკულიაციები, იჯარები, ქარხნები, სახელოვნობები, ფაბრიკები — აი მთელი აზარმაცი ბაქოს ცხოვრებისა.

დიახ ბაქო „ფულის ქალაქია“, ფულის საკუროთხველად გადაქცეული და ამ მდარარი ქალა-

ქის ფეხ ქვეშ, თითქოს ბუნების სიძლიერე ფულს დაუმონებიაო, დინჯად გაშლილა, განაბულა და მიმკვდარებულა ზღვა; მაგრამ როცა დაუქროლებს „ნორდი“,*) იგიც ხმაურდება, გრგვინავს, ბობოქრობს და ქალაქის ალიაქოთს ეხმაურება, უერთებს ხმასა. როდესაც ძლიერი „ნორდი“ უბერავს, მთელი ქალაქი მტვრის კორიანტელშია გახვეული და თხილის ოდენა კენჭებს აყრის სახეში ადამიანს.

შესაზარი სანახავია ბაქოს მიდამოები. აქ ბალახის ერთ ღერსაც ვერა ნახავთ, აქა-იქ საცოდავად დაპკვრია დედამიწას ფამფარის მზგავსი გამხმარი კლერტები, მაგრამ ბუნებას თუ დაუჩაგრავს, მოუქაჩლია და ნაცარ-ტუტად უქცევია მისი ზედა პირი, სამაგიეროდ გული ბაჯალლო ოქროთი აუვსია და ტყე-მინდორ — ანკარა წყაროების ნაცვლად უღვევლი ნავთით დაუჯილდოვებია.

ადამიანის ფართო გონებას, მის გამჭრიახობას ვერ დაემალა ბუნების ეს სიმდიდრე. შეუმჩნევია თუ არა, რომ ამ მწირ მიწიდან ფულის წყარო ამოსჩქეფს, არაფერი დაუზოგავს და აუგია უთვალავი ქარხნები და ნავთის ამოსაწურავი ხის კოშკები.

ბაქოს მიდამოებში, ნავთის მომცემ ალაგთა შორის შესანიშნავია — ბალახანა, თავისი სივრცით და საწარმოო შენობებით. იგი 12 ვერსით არის დაშორებული ქალაქს და შეიცავს 150 ოთხ-კუთხ ვერსს. აგებულია 15000 კოშკი და უმთავრეს მწარმოებლად ითვლებიან: ნობელი, რომელსაც 900 კოშკი აქვს, როჩილდი, 700 კოშკით, მანთაშევი, 250-ით, მოსკოვის ამხანაგობა — 150 და სხ. ნობელი 24 საათში იღებს 150,000 ფუთ ნავთს, როჩილდი 100,000 ფუთს, მანთაშევი 40,000 და მოსკოვის ამხანაგობა 26,000 ფუთს.

საჭიროა აღვნიშნოთ, რისთვის აშენებენ იმ მაღალ, 15—20 ადლიან პირამიდულ კოშკებს.

თითო მათგანი დადგმულია 200—600 ადლიან სიღრმის ქაზე. კოშკის წვერზე გამაგრებულია ღარიანი რკინის ბორბალი (ШКИВЪ), რომელზედაც გადაგდებულია მსხვილი მართულის თოკი, თოკზე ჰკიდია 28 ადლიანი გრძელი და სქელი ქურქელი (ЖЕЛОНКА), რომლითაც იღებენ ჰიდან ნავთს. თოკის მეორე წვერი გამობმულია რვილზე, რომელიც ბრუნავს ორთქლის მანქანის შემწეობით, ზედ იხვევს თოკს და

ამ რიგად ქურქელი ჩადის ქის სიღრმეში და ამოაქვს ნავთი. ქურქელს ძირში გაკეთებული აქვს კლაპანი, რის წყალობითაც ნავთი იცლება ხის ღარში, აქედან გადადის აუზში, სადა კვდება წყლისგან, შემდეგ მიღები გადააქვთ რეზერვუარებში და, როდესაც ივსება რეზერვუარები, ერთი ნაწილი ნავთისა მიღებითვე გადააქვთ „შავ ქალაქში“, სადაც აგებულია ქარხნები და იხდება ბენზინი, კეროსინი, ზეთი, გულროხნი, და სხვა და სხვა საჭირო სითხე, — მეორე ნაწილი იგზავნება სხვა და სხვა ქვეყნებში.

წარმოიდგინე მკითხველო 10—15 ქევა ადგილზედ კოშკები, მოსამსახურეთათვის აგებული ქვითკირის სახლი, რომელიც ქვარტლით შელესილა და შავ აკლდამას წააგავს, ალაგ-ალაგ მაზუთის ტბები, ვადახურული, ნავთით სავსე დიდრონი აუზები, მთელი მიდამო მოდებული ნავთის გასაყვანი მიღებით, რეზერვუარები, ნავთის დიდრონი პომპები, ათას ნაირი მანქანების ხმაურობა, აზარმაცთა გრიალი, ნავთის სუნით გაქდენთილი ჰაერი და ამასთან შავად გამურული ათასამდე მუშა და თქვენს თვალს წარმოუდგება ნამდვილი სააქაო ჯოჯოხეთი.

ამ 15—18 წლის წინად 60—80 ადლიან ქის სიღრმიდან ხშირად ამოხეთქავდა ნავთის შადრევანი, ისე ძლიერად, რომ დღე და ღამეში ნახევარ მილიონიდან — ერთ მილიონამდე ნავთი ამოდებოდა, და ამ გვარი შადრევანი ხშირად რავდენიმე თვე გრძელდებოდა. შადრევანის პატრონი თვეობით, წლობით და საათობით მდიდრდებოდა, სოვდაგრდებოდა. გუშინდელი ქვის მთელი დღეს სამოცი მილიონის პატრონია; შარშან რომ კურტანს ატარებდა, დღეს მას ნახევარ ბაქო ეკუთვნის; შარშან რომ ვირზედ იჯდა და ბალებიდან უურძენა დაჰქონდა ბაზარში გასასყიდათ დღეს საკუთარ ავტომობილში ზის და ფეხით მოსიარულე ხალხს ამაყად გადასცქერის.

უკანასკნელ წლებში ნავთის შადრევანები ბაქოს მიდამოებში აღარსადღარის, იშვიათად სურახანაში თუ ამოხეთქავს, ისიც ძალიან მოკლე ხნით, ასე ერთი ორი დღით და შედარებით წარსულ წლებთან არც ისე აუარებელი ნავთი ამოდას, საზოგადოდ აქ ნავთმა შესამჩნევად იკლო, მაგრამ მრეწველნი მაინც არა ხარალობენ. თუ დღეს ნავთი იმდენი აღარ აქვთ, სამაგიეროდ ნავთის ფასმა ძლიერ აიწია: ამ 10—12 წლის წინად ნავთი

*) ზენა ქარს აქ „ნორდს“ ეძახიან.

ღირდა ფუთი 8—10 კაპეიკი, დღეს კი ღირს 36 კაპეიკი.

სურახანა ხუთი ვერსით მოშორებულია ბალახანაზე და შესანიშნავია იმით, რომ ნავთის გარდა აქ ზოგი ერთი კიდან ამოდის გაზი, რომელიც მიღებით გაჰყავთ სხვა და სხვა ქარხნებში და ამის შემწეობით მოძრაობაში მოჰყავთ ათასნაირი მანქანები. ფრიად შესანიშნავი სურახანაში კიდევ ის არის, რომ მრავალი უქრობელი ცეცხლია აქა-იქ დანთებული. საკმარისია ცოტა გადაქექო მიწა, მოუკიდო მას ცეცხლი და საჩქაროდ აღიგზნება ნაზი ყვითელი ალი. საოცარი სანახავია ეს ალქანონი ცეცხლები ღამ-ღამობით; მნახველს შიშის ჟრუანტელი უვლის, უღვიძებს ცრუ მორწმუნოებას და უბრალო მამაკვდავთა სულში სარწმუნოებრივ აღტაცებას ჰბადებს.

წინად აუარებელი ცეცხლ-თაყვანის მცემელი მოდიოდნენ სალოცავად აქ აგებულია ქვითკირის მონასტერი, 24 სენაკით, მკვდრების საწვავ საკურთხეველით და სალოცავი კოშკებით; ყველა ესენი დღემდე არსებობს და რკინის გზის სადგურიდან რამდენიმე ადლითაა დაშორებული.

ბიბი-ჰეიბათი, რომელიც ოთხ ვერსზეა ბაქოდან, შეიცავს სიგძე-სიგანით 8 ოთხ-კუთხ ვერსს და აქ არის აგებული სულ 1,600 კოშკი. ნავთის წარმოება იმავე მეთოდითაა, როგორც ზემოთა ვსთქვით, მხოლოდ აქ ნავთის მრეწველთა შორის პირველი ადგილი უჭირავთ ძმათა ზუბალაშვილებს. ეს პირნი ქართველთა შორის ცნობილნი არიან თავიანთი ქველმოქმედობით და საზოგადო საქმის სიყვარულით.

მუშათა რიცხვი ბაქოში 25 ათასს უდრის, რომელთა ზურგზედაც წევს მთელი აქაური ნავთის მრეწველობა. შრომობს ამ ჯოჯოხეთურ ქვეყანაში მუშა, ამ მოწამლულ-მოშხამულ ატმოსფეროში, იბრძვის იგი ცხოვრებისათვის და მდიდრდება სხვა, უცხო ვიღაც.

ასეთია ამ ჯადოსნურ ქვეყანაში ცხოვრების ვითარება, მისი ელ-ფერი და მისი საიდუმლოება, და დრომდის ასეც იქნება... შემდეგ წერილში ვეცდები ამ საიდუმლოებას ავხადო ფარდა,

ალ. ნ—ძე.

ჩვენს გარემო

ჩერნოგორიაჟრმუნული
შინგაიქმთქვა

რას წარმოადგენს ჩერნოგორია, ევროპის მონტენეგრო, ეს პატარა სახელმწიფო, რომელმაც პირველმა გამოაცხადა ომი და პირველმა აანთო ბრძოლის კოკონი ბალკანეთზედ? მცხოვრებთა რიცხვით მცირე, ბუნებით მთიანი, ეკონომიურად ღარიბი, იგი მუდამ იპყრობს კაცობრიობის ყურადღებას თავისუფლების სიყვარულით. ეთნოგრაფიულად იგი ეკუთვნის სერბთა ჯგუფს სლავიანთა ტომისას, პოლიტიკურად დამოუკიდებელი სამეფოა. ბედმა ოსმალეთის მოსამზღვრედ გახადა და არგუნა ბელადობა იმ დაუსრულებელ ბრძოლაში რომელსაც ეწეოდნენ სლავიანთა ყოფილი სამეფოები ოსმალეთთან,

1386 წელს კოსსოვოს ველზედ დამარცხდა დიდი სერბია. მხოლოდ მისმა ერთმა კუთხემ შეინარჩუნა დამოუკიდებლობა. ეს იყო მიუვალი მთიანი ადგილი, სახელად ზეტა, ეს იყო ჩერნოგორია. ეს იყო სასტიკი ხანა დასავლეთ სლავიანთათვის, ხანა როცა მოისპო ბულგარეთი, როცა დიდი სერბია და სლავიანები შეებნენ ოთხასის წლის მონობის უღელში და ოსმალეთი დაეუფლა მათ. მხოლოდ ერთი ჩერნოგორიალა ფეიქავდა. ოთხასის წლის განმავლობაში მან თავის კალთით ატარა იდეა სლავიანთა პოლიტიკურ დამოუკიდებლობისა, მისი ნასახი და იმავ დროს მისივე მომავალი იზრდებოდა ამ მთებთან ადგილში, მეომარ და თავგანწირულ მთიელებს შორის და, როდესაც ოთხასის წლის შემდეგ დიდის მსხვერპლისა და ბრძოლის შემდეგ სლავიანებმა დაიბრუნეს პოლიტიკურად დამოუკიდებლობა, დასავლეთ სლავიანთა ახალ პოლიტიკურ ფონზედ პატარა ჩერნოგორია უხუცესი სამთავრო იყო ახლად მოვლენილ სამთავროთა შორის. მისი დინასტია—უძველესი დინასტაებთა შორის.

ჩერნოგორიამ თუმცა დამოუკიდებლობა შეინარჩუნა, მაგრამ არც მაშინ უცხოვრია ტკბილად. მისი ისტორია უფრო ვაებისაა. უმეზობლო და მინებებული ბედის ანაბარად, იგი იძულებული იყო დაეცვა თავისი დამოუკიდებლობა, მრავალჯერ შესევია ოსმალეები ჩერნოგორიას, ცეცხლიე, დედა ქალაქი მისი, მრავალჯერ გადაუწვამთ, მაგრამ იგი კვლავ იკრეფდა ძალას და კვლავ და-

რაჯად უდგა თავის ქვეყანას. იყო დრო, როცა ჩერნოგორიელებს ორ პირადა უნდა ებრძოლათ. ეს იყო მეთხუთმეტე საუკუნეში, როცა ერთის მხრიდან მას მიაწვნენ ოსმალები, მეორეს მხრიდან ვენეციელები. მაგრამ ხალხმა ამ გასაჭირსაც გაუძლო და გამარჯვება მას დარჩა.

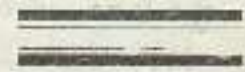
ჩერნოგორელებმა თავის სისხლით სწერეს ისტორია თავის ქვეყნისა და ამ საარაკო წიგნში არის ისეთი ფურცლებიც, სადაც აღნიშნულია არა მარტო თავდასხმა მტერთა, არამედ მტერზედ გამარჯვებაც. პოლიტიკური პირობები მისთვისაც ხანდახან სახეიროდ იცვლებოდნენ და მაგალითად იმავე XV საუკუნის მიწურულეებში ვენეციასთან შეკავშირებულმა ჩერნოგორიამ სძლია სკუტართან სულეიმან ფაშის 70 ათასიან ჯარს; იმავე დროს მანვე გაიმარჯვა მუჰამედ მეორეზედ. შეუვამეტე საუკუნეში ჩერნოგორიის ვლადიკამ ვასილიმ სძლია ოსმალეთის ძლიერს ჯარს, მაგრამ არც ამით მოელო ბოლო ოსმალეთთან დაუსრულებელ ბრძოლას—იგი იძულებული იყო მეცხრამეტე საუკუნეში კიდევ ორჯელ გამკლავებოდა თავის ძლიერ მტერს. ამ ომებში მან დაკარგა ნაწილი თავის მიწა-წყლისა, მაგრამ თავისუფლება მაინც შეინარჩუნა. უკანასკნელი და სასტიკი დარბევა განიცადა ჩერნოგორიამ 1862 წელს, როცა ოსმალებმა ხელახლად აიღეს ცეტიჩიე და გადასწვეს. საჭირო იყო ხელახლად ბრძოლა, ხელახლად გამარჯვება. ჩერნოგორიაც ეცადა და 1876 წელს გამოუცხადა ოსმალეთს ომი, რომელშიაც გაიმარჯვა. ამის შემდეგ ჩერნოგორია შედარებით უზრუნველ ყოფილი გახდა და შეეძლო თავისი ძალები შინაურ აღორძინებისთვის გამოეყენებინა. ეს საჭირო იყო მისთვის, რომ უფრო ძლიერი და მომზადებული შეებოდა ოსმალეთს, თუ ამას დრო მოითხოვდა. ეს დრო კი მისთვის აუცილებლად დადგებოდა, რადგანაც ჩერნოგორიამ თუმცა მახვილით შემოხაზა სამზღვარი თავის სამეფოსი, თუმცა შედარებით იგი გამარჯვებულიც იყო და უზრუნველყოფილიც, მაგრამ ამ სამზღვარს გარეშე დარჩნენ ბევრი მისი თანამოქმენი, რომელნიც განიცდიდნენ და ეხლაც განიცდიან ოსმალეთისაგან მძიმე წვალებას.

აი ეს ხანაც დადვა.

თუმცა პატარა ჩერნოგორია ამ ხნის განმავლობაში ისე ვერ გაღონიერდა, რომ ოსმალეთთან ომი მარტოს შეეძლოს და არ დაიღუპოს, მაგრამ მაინც სხვაა მისთვის ეხლანდელი დრო.

ჩერნოგორია ბალკანეთზედ მარტო და ეული აღარ არის. მას გვერდში უდგანან ბალკანეთის სხვა დამოუკიდებელი სლავიანთა სამეფოები და თითონაც ის აღარ არის, რაც წინად იყო. თუ ისტორიის შავბნელ დროებში ვენეციამ მტრულად ეკიდებოდა ჩერნოგორიას, ეხლა თამამად შეუძლიან სთქვას, რომ იმავე ვენეციას მან მოსცა დედოფალი: იტალიის დედოფალი ჩერნოგორიის მეფე ნიკოლოზის ასულია. ეს გარემოება ბევრ იმედს უნერგავს ჩერნოგორიას და, რასაკვირველია, იტალია მტრულად განწყობილი ოსმალეთთან, არ მოაკლებს ზნეობრივსა და ნივთიერ დახმარებას. ასევე ითქმის რუსეთზედ, რომელიც მუდამ თავგამოდებულა ჩერნოგორიისთვის. რასაკვირველია მარტო ამ სიმპატიებზედ დაფუძნებული პოლიტიკური კომბინაციები ბევრს არას მისცემენ ჩერნოგორიას, მაგრამ არც თუ მარტო ამაზედ ამყარებს იგი თავის პოლიტიკურ მომავალს. მისთვის უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ ძალთა განწყობილებას თვით ბალკანეთზედ, რომელმაც შესაძლებლად გახადა ომის გამოცხადება. ჩერნოგორია მარტო არ არის, მას გვერდში უდგანან სერბია, ბულგარეთი და საბერძნეთი. ამ ოთხ მოკავშირეთა შორის პოზიცია ბულგარეთისა და საბერძნეთისა ნათელი და ცხადია. იგინი დაშორდებიან ერთმანეთს და კავშირს, რამწავე მიღწეული იქნება მათი უახლოესი მიზანი. სულ სხვაა დამოკიდებულება სერბიასა და ჩერნოგორიას შორის. სარწმუნოებით და ეროვნებით ჩერნოგორიაც და სერბიაც ერთნი არიან. სერბიაშიაც და ჩერნოგორიაშიც ღრმად აქვს გამჯდარი ფესვები „დიდი სერბიის“ აღდგენის იდეას. და სწორედ ეს იდეა არის, რომ ამოქმედებს ორივეს. მაგრამ თუნდაც გაიმარჯოს ამ იდეამ, ამით დასრულებული არ იქნება ის ტრაგედია, რომლის ცალ-ცალკე ეპიზოდები ეხლავე თან სდევნენ მათ დამოკიდებულებას. ბელგრადსა და ცეტიჩიეს შორის ადვილად შესაძლებელია შინაური ომი, დინასტიური ბრძოლა, ბრძოლა გეგემონიისთვის. მაგრამ ეს შედარებით შორეული პერსპექტივა დაჩრდილულია უახლოეს მიზანთ და ამიტომ ამაზედ ჯერ არავინ ღაპარაკობს.

ა—ი.

ნ ა რ ე ვ ი.

ჩინური ოხუნჯობა. ერთხელ ბელზებული უჭიფოდ გახდა, დაუძახა თავის ვეზირს და ქვესკნელიდან ზევით გამოგზავნა ექიმის საძებნელად. თან გააფრთხილა:

„მ ველ ექიმის სადგომთან ატუზულები არიან სულელები. ვისთანაც არ იყვნენ, ის ექიმი წამოიყვანე, რადგან, სჩანს, მას თავის პაციენტთაგან ჯერ არავინ მოუკლავს და გამოცდილი ექიმიც ის იქნება“.

გეზირმა ბევრი ეძება სააქაოს ექიმი, მაგრამ ვისთანაც მივიდა, ყველგან მკვდრების სულელები დახვდნენ. ბოლოს მიიგნო ერთს, რომელთანაც არც ერთი სული არ იყო. მიჰგვარა ეს ექიმი თავის ბატონს და მოახსენა, რომ ამის მეტი ვერაფერს ვიპოვეო სანდო. ექიმმა გამოუწერა ავადმყოფს წამლები, მიიღო ძვირფასი საჩუქარი, და ის იყო მოემზადა წამოსასვლელად, რომ უფროვ ბელზებულმა ჰკითხა:

— როგორ მოხდა, რომ მთელ შენს მოღვაწეობაში ჯერ არც ერთი ავადმყოფი შენს ხელში არ მომკვდარა?

— მე მხოლოდ გუშინ გამოვაკარი განცხადება სახლის კარებზე და ჩემი პირველი პაციენტი ჯერ თქვენ ბრძანდებითო. უპასუხა ექიმმა.

ჩვენი ფოსტა

დ. მათაშვილს. სამი ლექსი და ერთი წერილი გამოგვიგზავნეთ, საცა გვემუქრებით: შემდეგისთვის მოგაწოდებთ.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი

ქ. გორში გამოდის ყოველდღიური სალიტერატურო, სავაჭრო-სამეურნეო სასოფლო გაზეთი

„ქ ა რ თ ლ ი“

ყოველ-კვირულ სურათებიანი დამატებით.

დ ა მ ა ტ ე ბ ი თ

გაზეთი წლიურად ეღირება	—	—	—	—	5 მ.
„ ნახევარის წლით	—	—	—	—	2 მ. 60 კ.
„ სამი თვით	—	—	—	—	1 მ. 50 კ.
„ ერთი თვით	—	—	—	—	45 კ.

უ დ ა მ ა ტ ე ბ ო თ

გაზეთი წლიურად ეღირება	—	—	—	—	4 მან.
„ ნახევარის წლით	—	—	—	—	2 მ. 30 კ.
„ სამი თვით	—	—	—	—	1 მ. 20 კ.
„ ერთი თვით	—	—	—	—	55 კ.

ცალკე ნომერი დამატებით ყველგან 5 კაპ. უდამატებოთ 3 კაპ.

განცხადების ფასი: პირველ გვერდზე პეტიტის სტრიქონი ორი შაური, უკანასკნელზე—ერთი შაური. სამკლოვიარო განცხადების ერთხელ დაბეჭდვა ორი მანეთი.

შენი შვნა: ა) გორში სტამბის მოუწყობლობის გამო პირველ ხანებში გაზეთი „ქართლი“ გამოვა კვირაში ანუ პატარა ზომისა და უდამატებოდ. შემოდგომიდან კი გაზეთი უფრო სრული, მოზრდილი და ყოველკვირული იქნება.

დებთ, როგორც ლექსებს, ისე პოემებს, ესკიზებს, მინიატურებს, მოთხრობებს და პუესებსაც. ზღაპრებს, ეტიუდებს, რომანებს, თარ. მანებს და სხვათა რაღაც უზგოებით. — ისინიც ხომ ისევე უხეირონი იქნებოდნენ და რატომ დაიშურეთ ჩვენთვის?

გ. მ. მ. მ. მ. მ. მ.

ბ ჯ ა შ ა რ ი ძ ე ს : „დედა, დედილო!.. მე უკვე გავიზარდე“, ჩემო კარგო, შენი მოთხრობა ამას რომ არ ამტკიცებს?!

პ ა ნ - ჩ ა ნ ი ძ ე ს : „ქუთაისში წყალი არ არის“-ო, იწერებო. მაშ ლალიძის წყლები დალიეთ.

რედაქტორ-გამომცემელი ი. ეკალაძე-ცინცაძე. მისამართი: ქ. გორი, რედაქცია „ქართლი“ ი. ცინცაძეს. ფული და მასალები მხოლოდ ამ მისამართით უნდა გამოიგზავნოს.

ს ა ხ ა ლ ხ ო გ ა ზ ე თ ი

სურათებიანი დამატებით

მიიღება ხელის მოწერა 1912 წლისათვის.

(არ მიიღება ხელის მოწერა ცალკე, უდამატებოდ და არც სურათებიანი დამატება იყიდება ცალკე).

წელიწადში ღირს 8 მან. 50 კაპ.

1 ენკენისთვიდან წლის დამლევამდე ღირს 3 მ.

თვეში ღირს 75 კაპ.

(როგორც ქალაქში, ისე ქალაქ გარედ).

სახლვარ-გარედ თვეში ხედ-მეტე 25 კაპ.

წლიურ ხელის მომწეროთ (რომელთაც პრემია „გრდემლი“ ერგებათ) 8 მან. 50 კ. უნდა ჰქონდეთ გადახდილი შემდეგადებზე: პირველად 3 მ., მარტისათვის 5 მან., 1 მაისისათვის 7 მ. და დანარჩენი უნდა გადახდილი იყოს

პ ი რ ვ ე ლ ი ვ ლ ი ს ა მ დ ე .